

ЕНЦБЕК ҚҰҚЫҒЫ

Орындаған: Акильбекова Алина

Оинт - 141

Еңбек құқығы (ағыл. labour law) - Жалдамалы жұмысшылардың еңбегін реттейтін құқық саласы.

Еңбек құқығы:

- жұмыскер мен қызметкердің тікелей еңбек ету жағдайы бойынша жұмыс беруші атынан әрекет ететін әкімшілікпен қатынасын реттейді;
- өндірісті басқаруға жұмыскердің қатысу, еңбек жағдайын тағайындау мен қолдану жағдайы бойынша әкімшіліктің еңбек ұжымымен қатынасы;
- еңбек дауларын қарастыру бойынша қатынастар;
- еңбекті қорғау және бірқатар басқалары бойынша қатынастар.

Еңбек құқығының принциптері.

- Еңбек құқығының принциптері – еңбек қатынастарын және олармен тығыз байланысты қоғамдық қатынастарды реттеу кезінде басшылыққа алынатын бастапқы постулаттар, идеялар.
- Қазақстан Республикасының Конституциясында еңбек саласындағы қатынастарды құқықтық реттеудің мынадай принциптері баянды етілген:
 - ✓ еңбек бостандығы және өзінің еңбекке қабілеттілігіне еркін билік ету, қызмет пен кәсіп түрін таңдау мүмкіндігі;
 - ✓ мәжбүрлі еңбекке тыйым салу және жұмыссыздықтан қорғау (24-бап); денсаулықты қорғау құқығы (29-бап);
 - ✓ бірлестіктер бостандығына құқығы (23-бап);
 - ✓ құқықтар мен бостандықтарды заңмен тыйым салынбаған барлық әдістермен қорғау құқығы (13-бап);
 - ✓ еңбегі үшін ешқандай кемсітушіліксіз және жалақының ең аз мөлшерінен кем емес сыйақы алу құқығы (24,28-бап);
 - ✓ демалуға құқығы (24-бап).

Еңбек құқығында осы саланың өзіндік ерекшелігі ескеріле отырып құқықтар нақтыланады және мынадай түрде беріледі:

- 1. Еңбек бостандығы еңбек шарты бостандығының салалық принциптеріне ауысады.
- 2. Денсаулық сақтау құқығы қауіпсіздік пен тазалық талаптарына жауап беретін еңбек жағдайлары құқығында нақтыланады.
- 3. Еркін бірлестіктерге құқық – нақ өндірістік кәсіптік мүдделерді қамтамасыз ету және қорғау үшін кәсіптік одақтарға бірігу құқығы – еңбек құқығы принципіне ауысады.
- 4. Өз құқықтары мен бостандықтарын қорғау құқығы ереуілге шығу құқығын қоса алғанда, оларды шешудің заңмен белгіленген әдістерін пайдалана отырып жеке-дара және ұжымдық еңбек даулары құқығында нақтыланады.
- 5. Демалыс құқығы еңбек шарты бойынша жұмыс істейтін қызметкерлерге қатысты Конституцияның өзінде, заңмен белгіленген жұмыс уақытының ұзақтығына, демалыс және мерекелік күндерге, ақы төленетін жыл сайынғы демалысқа белгіленген кепілдікпен нақтыланады.
- 6. Еңбекке ақы төлеу принципі де конституциялық деңгейде сала ретінде белгіленген, өйткені ол адам қызметінің тек жекелеген нәтижесінің төлемін алумен ғана емес, оның процесімен байланысты.

Еңбек құқығының қайнар көздері, ұғымы және түрлері.

- Заң ғылымында құқтық қайнар көздеріне мемлекеттік тұрғыдан қызметкерлердің еңбегін реттейтін әртүрлі формада қабылданатын құқық нормасының жиынтығы жатады.
- Еңбек қатынастары саласындағы құзыретті органдардың барлық жағдайларда қолдануға есептелген нормативтік нұсқаулардан тұратын құқықтық актілерді еңбек құқығының көздері болып табылады. Әдебиетте бұл көздер «еңбек турал нормативтік актілер», «еңбек құқығының нормативтік актілері» және т.б. деп аталады.

Еңбек туралы нормативтік құқықтық актілер Қазақстан Республикасындағы Еңбек туралы Заңынан және соған сәйкес қабылданған:

- заңдардан және Қазақстан Республикасы Президентінің заң күші бар жарлықтарынан;
- Қазақстан Республикасы Президентінің жарлықтарынан;
- Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулыларынан;
- Қазақстан Республикасы Конституциялық Кеңесінің нормативтік қаулыларынан;
- Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының нормативтік қаулыларынан;
- министрліктер мен ведомстволардың нормативтік құқықтық актілерінен тұрады.

Еңбек туралы заңдардың негізгі міндеттері мыналар болып табылады:

- 1) Еңбек саласындағы нарықтық қатынастардың құқықтық негіздерін бекемдеу;
- 2) Еңбек бостандығы мен еңбек туралы шарттар бостандығын бекемдеу;
- 3) Еңбек қатынастарындағы қызметкерлер мен жұмыс берушінің құқықтық мәртебесін белгілеу;
- 4) Әлеуметтік серіктестік қатынастарын реттеу;
- 5) Қызметкерлердің, оның ішінде уақытша жұмыссыздардың әлеуметтік қорғалуын қамтамасыз ететін құқықтық кепілдіктер жүйесін орнықтыру.

Қазақстан Республикасында еңбек қатынастары бірқатар заңдармен реттеледі. Олардың ішіндегі ең маңыздысы – 2007 жылғы 1 қаңтарда күшіне енген Қазақстан Республикасының Еңбек Кодексі.